

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 73 87
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

DISgb000224

Datum

26 april 1996

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 27/96)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

bla

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *DISG60002U* d.d. 26 april 1996

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
IFOR-cel
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGENDIENST/CO
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

27/96

(Afgesloten 261200A APR 1996)

Conclusie/voorzicht

De wrijvingen tussen Moslims en Kroaten lijken in aard en omvang te groeien. Dit kan het voortbestaan van de onderlinge Federatie in gevaar brengen.

Het protest van de Bosnisch-Servische president Karadzic tegen de verplaatsing van het IFOR-hoofdkwartier van MND-ZW naar Banja Luka houdt primair verband met interne tegenstellingen.

Het verkiezingsprogramma van de SDS, de partij van Karadzic, staat haaks op het verdrag van Dayton.

Recente incidenten in Kosovo houden voornamelijk verband met de vrees van de etnisch-Albanese politieke leiding dat de kwestie-Kosovo van de internationale agenda verdwijnt. Een gevolg hiervan kan een opwaartse geweldsspiraal in Kosovo zijn, die overigens niet in het belang van de Servische politieke leiding zou zijn.

Bosnië-Herzegovina

In het parlement van de Moslim-Kroatische Federatie (MKF) bestaat grote onenigheid over een aantal wetsontwerpen. Zo hebben de Kroatische leden verzet aangetekend tegen een voorstel omtrent de inning van douane-rechten, terwijl de Moslims zich hebben gekeerd tegen Kroatische voorstellen over het wettelijke kader van een Centrale Bank. De belangrijkste ontwerpen, die betrekking hebben op de defensie van de Federatie, zijn tot op heden zelfs niet in behandeling genomen. De Kroatische fractieleider Bender, die tevens voorzitter is van het Bosnisch-Kroatische parlement, heeft openlijk verklaard dat de Bosnische Kroaten onder geen voorwaarde een gezamenlijk leger zullen aanvaarden en blijven vasthouden aan zelfstandige Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) onder bevel van een Kroaat.

Deze wrijvingen zijn indicatief voor de grote, en kennelijk groeiende tegenstellingen binnen de Federatie. Het wetsontwerp over invoerrechten is bedoeld om de inkomsten daarvan, die tot dusverre uitsluitend ten goede komen aan de Kroaten die de zuidgrens van de "Federatie" controleren, in het vervolg aan de MKF ter beschikking te stellen. De bezwaren van de Kroatische afgevaardigden daartegen geven aan dat zij, in weerwil van eerdere toezeggingen aan de Moslims, in de praktijk niet

[REDACTED]

bereid zijn deze inkomsten met hen te delen. Ook het Moslim-bezwaar tegen het Kroatische wetsontwerp voor de Centrale Bank houdt hiermee verband, omdat de Kroaten een verregaande decentralisering van de bankinstellingen hadden voorgesteld. Vooral het feit dat de Kroaten vasthouden aan eigen defensie-instellingen weerspiegelt het Kroatische wantrouwen jegens de Moslims. De ontwikkelingen in het parlement zullen de stabiliteit van de "Federatie" verder ondergraven.

In verband met de impasse in het Federale parlement heeft de premier van de MKF, Kapetanovic, gezinspeeld op toekomstige "personele veranderingen" in de top van de MKF. Hij onderstreepte echter dat daartoe overeenstemming moet worden bereikt tussen de president van de Federatie, Zubak (Kroaat), en zijn plaatsvervanger Ganic (Moslim). De uitspraak van Kapetanovic houdt verband met het feit dat vele functionarissen in de MKF, zoals Zubak en Ganic, reeds openbare functies in Bosnië-Herzegovina bekleedden vóór het ontstaan van de Federatie en ten tijde van de strijd tussen Moslims en Kroaten in 1993/94. Kennelijk hoopt Kapetanovic dat politici met een minder "belast" verleden beter in staat zijn compromissen te sluiten die de MKF ten goede komen. Vooralsnog lijken zich echter geen kandidaten aan te dienen voor opvolging van de genoemde functionarissen die een grotere compromisbereidheid aan de dag leggen en bovendien kunnen rekenen op steun van de bevolking.

Een voormalig lid van het Bosnisch-Kroatische parlement heeft tegenover [REDACTED] verklaard deze functie en het lidmaatschap van de Bosnisch-Kroatische regeringspartij HDZ te hebben opgegeven uit protest tegen het feit dat de statuten van het 8e en 10e kanton van de MKF, de enige twee kantons met een exclusief Kroatische bevolking, zijn bepaald door de Kroatische president Tudjman en diens adviseurs zonder ruggespraak met vertegenwoordigers van de lokale bevolking. Deze melding geeft aan dat de politieke opstelling van de Bosnische Kroaten nog steeds in hoge mate wordt bepaald vanuit Zagreb. Het feit dat een politicus die tot voor kort lid was van de HDZ, de zusterpartij van Tudjman's eigen partij, dit meldt, maakt dit bericht geloofwaardig.

Vermeldenswaard is ook dat de Kroatische afgevaardigden in het (nog in de oprichtingsfase verkerende) Neretva-kanton, waarin ongeveer evenveel Kroaten als Moslims wonen, hebben geëist dat in het statuut een passage wordt opgenomen dat dit kanton eveneens Kroatisch is en aansluiting zal zoeken bij het 8e en 10e kanton. Dit alles wijst erop dat Zagreb blijft streven naar een Groot-Kroatische staat, met inbegrip van de Bosnisch-Kroatische gebieden, en de samenwerking met de Bosnische Moslims zo nodig ondergeschikt zal maken aan dat streven.

Bosnische media in Bihac hebben gemeld dat Kroatische troepen het grondgebied van Bosnië-Herzegovina hebben betreden. Zij zouden de stad Velika Kladusa hebben bezet en zich bewegen in de richting van Cazin. Volgens de betreffende berichten zijn de operaties (waarvoor zowel in Kroatië zelf als in Bosnië-Herzegovina Kroaten zouden worden gemobiliseerd) bedoeld om het voormalige presidiumlid Abdic een nieuwe machtsbasis te verschaffen. Er is echter geen enkele indicatie dat zich inderdaad Kroatische eenheden in de omgeving van Bihac op Bosnisch grondgebied bevinden, noch dat daarvoor voorbereidingen worden getroffen. Wèl is sprake van grote onrust onder de (aan de regering in Sarajevo loyale) plaatselijke Moslim-autoriteiten over de pogingen van Abdic, die inderdaad goede betrekkingen heeft met de Kroatische regering, om zijn machtsbasis in Velika Kladusa en Cazin te

herstellen. Dit zou immers een aantasting van het gezag van Sarajevo in dit gebied inhouden. Meldingen zoals de bovengenoemde zullen zeker aanleiding geven tot nieuwe wrijvingen tussen Kroaten en Moslims in de MKF.

Het Moslim-lid van de voorlopige verkiezingscommissie, de instantie die onder meer nadere afspraken moet maken over het verloop van de verkiezingen in Bosnië-Herzegovina en waarin elke bevolkingsgroep met één persoon vertegenwoordigd is, heeft gesteld dat buitenlandse partijen zoals de Kroatische Democratische Unie (HDZ) en de Socialistische Partij van Servië (SPS) niet mogen deelnemen aan de verkiezingen. De Serviër en de Kroaat in de commissie hebben echter gesteld dat hierover in het verdrag van Dayton niets naders bepaald is. De uitspraak van de betreffende Moslim is indicatief voor de etnische wrijvingen in Bosnië-Herzegovina. De Kroaten worden reeds sinds de onafhankelijkheid van het land vertegenwoordigd door de Bosnische HDZ. Het niet toelaten van deze partij tot de verkiezingen, of zelfs maar het voorstel daartoe, zal door de Kroaten worden beschouwd als een provocatie. De SPS heeft, evenals een aantal andere Joegoslavische partijen, zusterpartijen opgericht in (het Servische deel van) Bosnië-Herzegovina. Doel van SPS-leider en Servisch president Milosevic was de positie van zijn Bosnisch-Servische ambtgenoot en rivaal Karadzic te ondergraven. Tegen die achtergrond is het opmerkelijk dat een vertegenwoordiger van de Moslims ervoor pleit deze partijen niet tot de verkiezingen toe te laten, omdat dit ertoe zou kunnen leiden dat vrijwel alle Servische stemmen naar Karadzic c.s. gaan. Blijkbaar prevaleert voor de betreffende Moslim ook hier het streven om de buitenlandse, in dit geval Joegoslavische invloed in Bosnië-Herzegovina zo beperkt mogelijk te houden.

Karadzic heeft onlangs onderstreept geen toestemming te hebben gegeven om het hoofdkwartier van de zuidwestelijke divisie van IFOR (MND-ZW) te verplaatsen naar Banja Luka. Hij benadrukte dat een dergelijke beslissing niet kan worden genomen zonder instemming van de president, de regering, het parlement en de legerleiding van de RS. Bovendien werd de vrees uitgesproken dat de verplaatsing de veiligheid van de bewoners van Banja Luka zal bedreigen. Karadzic kondigde een onderzoek aan naar de gang van zaken met betrekking tot dit besluit. Zoals bekend is Banja Luka één van de centra van verzet tegen Karadzic's persoon en beleid. Vermoedelijk vreest hij dat de verplaatsing van het betreffende IFOR-hoofdkwartier naar die stad de positie van de stad binnen de RS zal versterken en derhalve ook het verzet vanuit Banja Luka tegen zijn persoon zal stimuleren. Karadzic's uitlatingen, en met name het aangekondigde onderzoek, kunnen niet los worden gezien van zijn recente conflicten met premier Kasagic. Deze had aanvankelijk toestemming gegeven voor de verplaatsing van het hoofdkwartier naar Banja Luka. Kasagic, die uit die stad afkomstig is, is door Karadzic zelf tot premier benoemd om het verzet tegen zijn persoon te ondergraven, maar is inmiddels met de president in conflict gekomen. Gezien het feit dat Kasagic weinig populariteit onder de Bosnisch-Servische bevolking geniet, zal het betreffende "onderzoek" waarschijnlijk leiden tot het ontslag van de premier.

Een aspect dat in dit kader eveneens een belangrijke rol speelt, is het feit dat er in de Bosnisch-Servische politieke en militaire top wordt gediscussieerd over een voorstel om ook het hoofdkwartier van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS) naar Banja Luka te verplaatsen. Eén van de overwegingen die daarbij een rol spelen is het feit dat daarmee het belang van goede verbindingen tussen oost-

en west-Bosnië, en daarmee van de Posavina-corridor, wordt onderstreept. Overigens mag worden aangenomen dat Karadzic zich tegen dit voorstel zal keren om dezelfde reden waarom hij zich verzet tegen de verplaatsing van HQ/MND-ZW naar die plaats.

De SDS, de partij van Karadzic, heeft onlangs zijn verkiezingsprogramma gepresenteerd. Daarin wordt vooral de nadruk gelegd op het "behoud van de soevereiniteit van de RS". Een "vereniging met Kroaten en Moslims" wordt bij voorbaat uitgesloten. In de visie van de SDS moet op termijn een eenwording met Servië plaatsvinden. De genoemde programma-bepalingen staan haaks op het akkoord van Dayton, dat voorziet in behoud van de eenheid van Bosnië-Herzegovina en maximale etnische integratie. Het onderstreept dat de Groot-Servische gedachte de opstelling van de SDS blijft bepalen. Daarin wijkt deze partij overigens niet af van het leeuwedeel van de andere partijen die actief zijn in de RS, met inbegrip van de SPS.

In de Joegoslavische media wordt melding gemaakt van discriminatie en intimidatie van SPS-instellingen en -leden in Bosnië-Herzegovina. Zo werd in Lopare (noordoost-Bosnië) geen toestemming gegeven voor een partij-bijeenkomst door de lokale autoriteiten, die op de hand zijn van de SDS. Bij een daarop volgende informele vergadering werd de elektriciteit afgesloten. In Trebinje (Herzegovina) zou zijn ingebroken in het SPS-partijkantoor en in het nabijgelegen Bileca zou een bomaanslag zijn gepleegd tegen het huis van een prominent partijlid. Volgens de betreffende meldingen maken deze incidenten deel uit van een SDS-campagne met als doel de steun voor de SPS te ondergraven. Zoals gemeld heeft de SPS van Milosevic in Bosnië-Herzegovina een zusterpartij opgericht die de positie van Karadzic moet verzwakken en de steun voor Milosevic onder de Bosnische Serviërs moet vergroten. De SDS ziet in het optreden van de SPS zonder enige twijfel een aanval op de monopoliepositie die de SDS tot voor kort in de RS innam. Zelfs indien de genoemde berichten vooral een politiek-propagandistische achtergrond hebben, is intimidatie van SPS-leden door de SDS zeker denkbaar.

Kroatië

Het "parlement" van oost-Slavonië is eerder deze week bijeen gekomen. Bij die gelegenheid werd de vroegere president van de Krajina, Hadzic, tot president van het gebied gekozen. Hadzic onderstreepte dat hij beoogt het verdrag van Erdut, dat voorziet in demilitarisering van oost-Slavonië en uiteindelijk herstel van het Kroatische gezag over de regio, volledig uit te voeren. Het parlement besloot tevens de vroegere naam voor het gebied ("oost-Slavonië, Baranja en westelijke Srem) in ere te herstellen. Hadzic was in 1992 tot president van de Krajina benoemd op initiatief van Milosevic, omdat de toenmalige president Babic niet bereid was om het gezag van Milosevic te erkennen. Later bleek ook Hadzic, onder invloed van het merendeel van de politici uit de Krajina, zich aan dit gezag te onttrekken, waarna hij (in door Milosevic sterk gemanipuleerde verkiezingen) op zijn beurt werd vervangen door minister van Binnenlandse Zaken Martic. Ondanks zijn opstelling in die dagen wordt aangenomen dat Hadzic, die in tegenstelling tot de meeste andere Krajina-leiders zelf uit oost-Slavonië afkomstig is, bereid zal zijn de richtlijnen van Milosevic te volgen. Aangezien er waarschijnlijk tussen Milosevic en zijn Kroatische ambtgenoot Tudjman afspraken zijn gemaakt over een vreedzaam herstel van het Kroatische gezag over oost-Slavonië, lijkt de benoeming van Hadzic een stap in die richting. Ook de genoemde naamswijziging lijkt te wijzen op een grotere compromisbereidheid bij de Kroatische

Serviërs. Nog slechts enkele maanden geleden werd het gebied door hen aangeduid als "Srem-Baranja" om de verwijzing naar het Kroatische Slavonië te vermijden en de banden met de Servische Srem te benadrukken. Dat de oude naam weer in gebruik is genomen, onderstreept dat aansluiting van dit gebied bij Servië niet langer aan de orde is.

Servië/Montenegro

De afgelopen dagen hebben zich diverse incidenten voorgedaan in de Servische, voormalig autonome provincie Kosovo. Aanleiding was het feit dat een lid van de Servische minderheid ($\pm 10\%$ van de bevolking) een etnisch-Albanese student in de hoofdstad Pristina heeft doodgeschoten. Inmiddels hebben diverse aanvallen op Servische politie- en veiligheidstroepen plaatsgevonden, waarbij aan weerszijden dodelijke slachtoffers zijn gevallen. De Albanese reactie is dermate gecoördineerd dat geen sprake kan zijn van uitsluitend spontane protestacties. Dit is opmerkelijk, omdat zich de afgelopen jaren in Kosovo diverse soortgelijke incidenten hebben voorgedaan zonder dat daarop een gewelddadige reactie was gevolgd. Waarschijnlijk houdt deze verandering verband met het feit dat de politieke leiding van de Albanese vreest dat de kwestie-Kosovo van de internationale agenda verdwijnt. Aanvankelijk was aan de opheffing van de VN-sancties tegen Joegoslavië, behalve een vreedzame regeling van het conflict in Bosnië-Herzegovina, ook naleving van de rechten van de Albanese in Kosovo als voorwaarde verbonden. Inmiddels blijkt een groeiend aantal landen Joegoslavië te erkennen zonder dat daar Joegoslavische concessies met betrekking tot Kosovo tegenover staan. Kennelijk wil de etnisch-Albanese leiding de internationale aandacht op Kosovo en de Servische repressie van de Albanese meerderheid daar gevestigd houden.

Vorig jaar was er reeds sprake van verdeeldheid onder de Kosovo-Albanese over de te volgen koers. Daaraan ten grondslag lag de overweging, dat het passieve verzet tegen de Servische onderdrukking in Kosovo onvoldoende resultaat had opgeleverd. Sommige Kosovo-Albanese pleitten voor een constructieve dialoog met het Servische bewind, terwijl anderen een intensivering van het verzet en het streven naar onafhankelijkheid voorstonden. De coördinatie van de Albanese reactie op het jongste incident wijst erop dat de voorstanders van de "harde lijn" aan invloed winnen.

Zoals bekend heeft de extreem-nationalistische Servische militie-leider Arkan onlangs aangekondigd zijn activiteiten te willen verleggen naar Kosovo. Destijds werd al verwacht dat dit een verscherping van de etnische spanningen in het gebied teweeg zou brengen. Incidenten als de bovengenoemde zullen voor Arkan en andere nationalistische Servische leiders aanleiding zijn om op hun beurt een verharding van de repressie van de Kosovo-Albanese te bepleiten. Het gevaar van een opwaartse geweldsspiraal is dan ook niet denkbeeldig. Anderzijds moet worden onderstreept dat het Servische bewind (Milosevic), met het oog op de nagestreefde normalisering van haar internationale positie, geen escalatie van de spanningen in Kosovo wenst.